

Хужамуратов Аббос Мардонович

Тошкент давлат иқтисодиёт университети

Мустақил изланувчиси

***Аннотация.** Мақолада банк маҳсулотлари ва хизматларини такомиллаштиришида қўлланиладиган инновациялар таҳлил қилинган, банк хизматларини такомиллаштиришида, уларни сифат жиҳатдан янги босқичга кўтаришида қўлланиладиган молиявий инновациялар бўйича фикрлар юритилган.*

***Калит сўзлар:** тижорат банки, банк маҳсулотлари ва хизматлари, банк маҳсулотлари сифати, молиявий технологиялар ва инновациялар, рақамли технологиялар.*

Ўзбекистон иқтисодиёти ривожланишининг ҳозирги босқичида жамият томонидан банк хизматларига талабнинг доимий ўсиши, шунингдек, банк хизматлари бозорида рақобатнинг кучайиши билан тавсифланади. Ҳозирги вақтда маҳаллий тижорат банкларининг аксарияти корпоратив миқозларга хизмат кўрсатишга қаратилган бўлишига қарамай, чакана банк хизматлари ҳам банк бизнесининг истиқболли соҳаларидан биридир. Кучли рақобат шароитидаги фаолият тижорат банкларини доимий равишда такомиллаштиришга, тақдим этилаётган хизматлар ва операциялар рўйхатини кенгайтиришга, уларни тақдим этишнинг энг самарали усулларини излашга, шунингдек, юридик ва жисмоний шахсларга банк хизматларини кўрсатиш сифатини оширишга мажбур қилади, бу эса молия кредит ташкилотига бу борадаги ишларни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтаришни талаб қилиб қўймоқда.

Инновацион банк хизмати – бу банк томонидан жорий этилган янги хизмат бўлиб, банк операцияларига ҳамроҳ бўлиб, миқозларнинг

эҳтиёжларини қондиришга қаратилгандир [1].

Жадал ривожланаётган дунёда банклар ўз фаолият доираси ва фаолият юритиш услублари доимий равишда ўзгариб туради. Улар бозорда ўз ўрнини сақлаб қолишлари ва технологик жамият талабларига ва молиявий ривожланишнинг замонавий моделларига жавоб беришда ҳаракат қилишади [2].

Янги банк маҳсулотларини яратиш замонавий тижорат банклари фаолиятидаги долзарб масала бўлиб, кўпинча инновацион фаолиятнинг бир қисми сифатида қаралади, яъни маҳсулот турларини кенгайтириш ва сифатини ошириш мақсадида инновацияларни излаш ҳамда жорий этишга қаратилган фаолиятдир. Шу муносабат билан янги банк маҳсулотларини яратиш, мавжуд камчиликларни баҳолаш ва уларни бартараф этиш йўллари ишлаб чиқиш технологияларига эътибор қаратиш лозим бўлади [3].

Мамлакатимиз молия бозорида ривожланиб бораётган рақамли маҳсулот ва хизматларнинг кенг жорий этилиши молиявий соҳаларнинг кенг кўламда ўсишига олиб келмоқда. Замонавий молиявий технологиялар нафақат янги молиявий маҳсулотларни пайдо бўлишига балки улар таклиф қилинаётган шаклларни ҳам ўзгаришига олиб келмоқда. Бундай ўзгаришлар банк соҳасини ҳам четлаб ўтмасдан иложи йўқ.

Молиявий инновация деганда янги ёки такомиллаштирилган молиявий технологиялар, институтлар ва бозорларни яратиш ва улардан фойдаланишни назарда тутати, уларнинг асосий мақсади молиявий ресурсларни самарали қайта тақсимлаш, рентабеллик, активларнинг ликвидлиги ва рискларни минималлаштиришга қаратилгандир.

Халқаро амалиётда банк инновацияларини қуйидаги турларга ажратиш қабул қилинган, жумладан:

– янги сегментлардаги банк маҳсулотлари (инвестициялар ва суғурта соҳаси, лизинг, траст операциялар ва ҳоказолар);

Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi

- молия ва пул бозорларининг янги соҳаларидаги инновациялар (қимматли қоғозлар бозорлари, фьючерслар, опционлар ва ҳоказолар);
- пул маблағларини бошқариш ва янги информацион технологиялардан фойдаланиш;
- молиявий воситачилик хизматлари;
- ссуда капитали бозорининг анъанавий сегментларида янги маҳсулотлар (ўзгарувчан фоиз ставкаларига эга воситалар);
- пул бозорининг бошқа инструментлари.

Банкнинг барча фаолият жараёнларига замонавий инновациялар ва рақамли технологияларни жорий этилиши кўплаб ижобий натажаларни бериши шубҳасиздир, яъни:

- Транзакцион ва операцион харажатларни камайтириши;
- банк даромади ва фойдасини ошириши;
- банк хизматлари ва маҳсулотлари истеъмолчилари сонининг ошиши;
- хизматлар бозорида улушининг кенгайишига олиб келади.

Соҳада бўлаётган ижобий тенденцияларни таҳлил қилган ҳолда ҳозирги кунда молия бозорида талаб юқори бўлган инновацион банк маҳсулотлари ва хизматларига қўйидагиларни киритиш мумкин:

- картадан картага пул утказмлари бўйича барча турдаги хизматлар (P2P – пул ўтказмалари);
- булутли технологиялар;
- маҳсулотларни бошқариш бўйича инновацион иловалар;
- робоэдвайзинг;
- рақамлаштирилган савдолар;
- савдо ҳисобларини бошқариш учун инновацион дастурлар;
- узлуксиз ва симсиз алоқалар;
- молиявий режалаштириш ва бошқалар.

Рақамли технологияларнинг жадал ривожланишининг ҳозирги босқичида ва яқин йилларда банк маҳсулотлари ҳамда хизматларининг

ривожланишига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган молиявий технологияларига тўхталиб ўтсак.

Биринчидан, банк мижозларини идентификация қилишнинг замонавий технологиялари.

Иккинчидан маълумотларнинг махфийлиги ва хавфсизлиги учун биометрик назорат.

Учинчидан, нарсалар интернету (IoT – Internet of Things).

Тўртинчидан, сунъий интеллект технологиялари.

Бешинчидан, катта маълумотлар (Big Data) билан ишлаш.

Олиб борилган тадқиқотлар натижасида қуйидаги хулосалар шакллантирилди, жумладан:

Биринчидан, молиявий инновациялар миллий молия бозори шаклланиши ва жадал ривожланишида самарали роль ўйнайди. Молиявий инновациялар маҳаллий тижорат банкларига тақдим этилаётган банк хизматлари сифатини такомиллаштириш ва яхшилаш имконини беради, шунингдек уларнинг қўлланилиши нафақат алоҳида бир банк учун, балки бутун банк тизимига рақобатдош устунликларни яратиб беради.

Иккинчидан, молиявий инновациялардан фаол фойдаланиш кредит ташкилотларининг молия бозоридаги мавқеини мустаҳкамлашга олиб келади, бу эса ҳар хил турдаги молия институтлари ўртасидаги мижозлар учун рақобат шароитида муҳимдир.

Учинчидан, банк соҳасида инновацион трансформацияларни амалга ошириш қуйидаги мақсадларга эришишга олиб келади:

- Маҳаллий банк тизимининг рақобатбардошлигини оширишга;
- илғор билимлар асосида банк соҳасини ривожлантиришнинг динамик моделини яратишга;
- фронт-офисларда ходимларнинг бандлигини камайтиришга;
- банк операцияларини амалга ошириш вақтларини оптималлаштиришни таъминлашга;

– банклар томонидан кўрсатилаётган хизматлар ҳолатини яхшилашга;

– банк маҳсулотларининг рентабеллиги ва самарадорлигини оширишга хизмат қилади.

Тўртинчидан, банк фаолиятини такомиллаштириш, жумладан, инновацион молиявий маҳсулотлар ва хизматлар турларини кенгайтириш, уларнинг сифатини ошириш ва тақдим этиш усулларини ишлаб чиқиш, узоқ муддатли самарадорликни ошириш ҳамда бизнес барқарорлиги ва мижозга йўналтирилган ёндашувни амалга ошириш, банк фаолиятини такомиллаштириш ва соҳасини ривожлантиришнинг янги босқичининг асосий мазмуни бўлиши керак.

Бешинчидан, банк хизматлари ва маҳсулотларидан оддий фойдаланувчилар даражасида молиявий инновацияларни жорий этилиши уларнинг вақтини тежайди, кўплаб кераксиз жараёнларни четлаб ўтиши, маълумотларнинг иқтисодий хавфсизлиги таъминлаб беради.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати.

1. Кудинова О.В. (2021) Инновационные банковские услуги для физических лиц: тренды, проблемы и перспективы. ЭКОНОМИКА НОВОГО МИРА: науч. журн. 2021 г. Том 6. № 2 (Вып. 21). С. 66.
2. Пряженцева Е.С., Чернышева М.А. (2022) Новые банковские продукты в сфере цифровизации и искусственного интеллекта // Информация и инновации. Т. 17, № 4. с. 56-64. DOI: 10.31432/1994-2443-2022-17-4-56-64
3. Губарьков С.В., Вишневская А.А., Емелюшкина Э.Е. (2021) Цифровая глобализация как новый этап развития мировой экономики // Новые импульсы развития: вопросы научных исследований: сборник статей X Межд. научно-практич. конф. Саратов: НОО «Цифровая наука». С. 132-142.